

Barbara Surma
Akademia Ignatianum

Konstruktywizm a wychowanie do dialogu

Recenzja książki:
*Rozwijanie kompetencji
kluczowych uczniów w procesie
edukacji wczesnoszkolnej*
pod redakcją naukową
Janiny Uszyńskiej-Jarmoc, Barbary Dudel,
Małgorzaty Głoskowskiej-Sołdatow,
Impuls-Uniwersytet w Białymstoku,
Kraków-Białystok 2013

Potrzeba wprowadzenia zmian w sposobach kreowania przestrzeni edukacyjnej na poziomie edukacji elementarnej stała u podstaw opracowania prezentowanej monografii. Autorki oparły się na analizie licznych raportów o stanie współczesnej edukacji i wynikających z nich zaleceń co do treści nauczania i uczenia się w szkole: Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (2006/962/WE). Zauważono w nich, że w obliczu globalizacji i szybko zmieniającej się rzeczywistości należy określić nowe umiejętności, które będą zdobywane w procesie uczenia się przez całe życie. Powstał zatem dokument: Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie – Europejskie ramy odniesienia, w którym nie tylko zdefiniowano, ale też wyodrębniono osiem podstawowych kompetencji kluczowych, wokół których Autorki prowadzą teoretyczny i praktyczny dyskurs.

Prezentowana monografia podzielona została na trzy części. W pierwszej Autorki wprowadzają czytelnika w teoretyczne założenia dotyczące kompetencji kluczowych. Wskazują, na czym polega nowa strategia edukacyjna, bazująca na konstruktywizmie poznawczym i społecznym. Janina Uszyńska-Jarmoc uświadamia, że istotą procesu kształcenia jest położenie nacisku na uczenie się dzieci. Przeniesienie akcentu z działania nauczyciela na własną aktywność dziecka jest wskazaniem nowej drogi dla współczesnego nauczyciela. Jego rola nie może polegać, tylko i wyłącznie, na przekazywaniu wiedzy i jej kontroli, ale na tworzeniu sytuacji edukacyjnych, w których dzieci będą zdobywać nowe umiejętności i kompetencje. Konstruktywizm jako teoria wiedzy odpowiada na pytanie: Jak człowiek poznaje świat i jak układa sobie z nim relacje? (s. 27). Jednocześnie, bazując na różnych koncepcjach filozoficznych, pedagogicznych i psychologicznych, wskazuje, że „uczenie się jest ciągłym procesem konstruowania, interpretowania i modyfikowania osobistych reprezentacji rzeczywistości, bazujących na indywidualnych doświadczeniach uzyskiwanych w toku działania w tej rzeczywistości” (s. 32). W związku z tym przebieg procesu uczenia się, jak podaje Małgorzata Głowska-Soldatow, składa się z czterech faz: rozpoznawania wiedzy, rekonstrukcji, aplikacji oraz przeglądu nowych idei i poglądów (s. 33). To podejście warunkuje zmiany w podejściu do roli nauczyciela i ucznia. Dorota Klus-Stańska proponuje przyjęcie modelu dialogowego, który oparty na koncepcji konstruktywistycznej pozwala uczniowi na eksplorowanie własnych doświadczeń, interpretowanie nowych znaczeń oraz na poznawanie dziedzictwa kulturowego i uczestniczenie w nim (s. 35). Różne rozumienie dialogu (poszukiwanie sposobów interpretowania, elaboracja krytyczna i twórcza, przeżywanie rzeczywistości i kontaktu z drugim człowiekiem; określenie drogi dochodzenia do teorii; wykorzystywanie wiedzy) służy konstruowaniu wiedzy uczniów. Dialog jest również wyznacznikiem dla działań praktycznych w nowym podejściu do edukacji.

Przedstawione w pierwszej części teoretyczne założenia konstruktywizmu zostały rozwinięte w drugiej części omawianej monografii. W kolejnych rozdziałach czytelnik może dowiedzieć się, w jaki sposób można rozwijać u dzieci kompetencje kluczowe. Każdy rozdział ma podobną strukturę, co systematyzuje wiedzę i ułatwia rozeznanie się w nowej koncepcji edukacyjnej. Autorki początkowo wyjaśniają istotę i strukturę omawianej kompetencji, co czasami jest dość złożone ze względu na brak jednorodnych definicji, a następnie podają przykłady dwóch różnych sposobów realizacji wybranych celów edukacyjnych. Porównanie propozycji przebiegu zajęć opartych na założeniach behawiorystycznych (tradycyjny model) i konstruktywizmu wyznacza kierunek zmian w edukacji ele-

mentarnej. Czytelnik, odwołując się do własnego doświadczenia oraz podanego przez Autorki konkretnego przykładu, jest w stanie odpowiedzieć sobie na pytanie, jak planować zajęcia z dziećmi, by skutecznie rozwijać u nich kompetencje w ramach modelu dialogowego.

Trzeba zaznaczyć, że te zmiany muszą być wprowadzane już na etapie przedszkolnym, kiedy dziecko w sposób aktywny gromadzi doświadczenia o sobie i rzeczywistości, wchodzi w relacje i konstruuje swoją wiedzę. Nauczyciel edukacji elementarnej będzie mógł kontynuować ten sposób edukacji, konstruując odpowiednie sytuacje dydaktyczne, których przykłady podają Autorki w kolejnych rozdziałach. Czytelnik może znaleźć opis i przykłady rozwijania kluczowych kompetencji, takich jak: porozumiewanie się w języku ojczystym (Małgorzata Głoskowska-Soldatow), porozumienie się w językach obcych (Grażyna Erenc-Grygoruk), matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne (Barbara Dudel, Jolanta Szada-Borzyszkowska), informatyczne (Elżbieta Hałaburda), uczenia się (Janina Uszyńska-Jarmoc), społeczne i obywatelskie (Anna Kienig), inicjatywność i przedsiębiorczość (Emilia Jakubowska), świadomość i ekspresja kulturalna (Zofia Redlarska), dbanie o zdrowie i sprawność fizyczną (Katarzyna Nadachewicz).

Wiedza, którą się dzielą Autorki jest przydatna zarówno dla aktywnych nauczycieli, jak i dla studentów, którzy przygotowują się do zawodu.

W trzeciej części, Elżbieta Jaszczyszyn, omawia sposoby komunikacji między dorosłym i dzieckiem, które mają duże znaczenie w interakcji i sposobach uczenia się. Ciekawym rozwiązaniem jest koncepcja współpracy z dzieckiem w obrębie epizodu wspólnego zaangażowania, opisaną przez H. Rudolpha Schaffera (s. 209). Celem jest stymulowanie własnej aktywności dziecka we współpracy (interakcji) z rówieśnikami i/lub dorosłymi. Ta koncepcja odpowiada na pytanie o rolę dorosłego w modelu dialogowym opartym na założeniach konstruktywizmu. Kolejnym aspektem poruszonym w tejże monografii jest praca zindywidualizowana z dziećmi o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych Jolanty Szady-Borzyszkowskiej. W podstawie programowej, a także w innych rozporządzeniach ministerialnych, zapisano, że obowiązkiem nauczyciela wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej jest wspieranie rozwoju dzieci o różnych potrzebach. Autorka dokonała zatem oceny różnych dyskursów, w tym funkcjonalistyczno-behawiorystycznego, humanistyczno-adaptacyjnego, konstruktywistyczno-rozwojowego, konstruktywistyczno-społecznego oraz krytyczno-emancypacyjnego, w kontekście możliwości realizacji indywidualnego podejścia do wychowanków. Ważne jest zatem zrozumienie założeń teoretycznych owych dyskursów i wyciągnięcie wniosków dla praktyki w pracy z dzieckiem o różnych potrzebach edukacyjnych.

Recenzje wydawnicze/Editorial Reviews

Prezentowana monografia porusza wiele nowych zagadnień, które zostały rzetelnie opracowane. Mogą stanowić punkt wyjściowy dla dalszych poszukiwań naukowych i recepcji w szkolnej rzeczywistości. Konstrukttywizm wskazuje możliwości zmiany w podejściu do edukacji dziecka, uwzględniając między innymi model dialogowy.

